

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה -

30-31 במאי 2023

סקר עמדות הציבור
בנושאי כלכלה ויוקר המחיה

דפנה אבירס־ניצן • נדב פורת הירש

טיוטה לדיון

יושבי ראש הכנס: פרופ' קרנית פלוג | פרופ' יוג'ין קנדל
מנהלת הכנס: דפנה אבירס־ניצן

קרן דליה ואלי
הורביץ בע"מ

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה ה-

דברי פתיחה

שלום לכם,

אני מברך אתכם על השתתפותכם בכנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה. השנה אנו מציינים 30 שנה להיווסדו של הכנס. מראשיתו, מטרת הכנס הייתה להעלות לדיון את הנושאים המרכזיים והחשובים לעיצוב עתידה הכלכלי והחברתי של מדינת ישראל.

כמדי שנה אנו מתכנסים כדי לעבוד במשותף עם הממשלה, נציגי החברה האזרחית, המגזר העסקי ומעצבי המדיניות על מנת לסייע בטיוב של תהליכי קבלת ההחלטות ולשמש כר מחקרי פורה למחשבות ולהתלבטויות של מובילי המדיניות הכלכלית-חברתית בישראל.

ברור לכולנו כי השנה אנו מתמודדים עם מציאות שטרם ידענו כמותה. אומנם אי-הוודאות הפוליטית מלווה אותנו כבר למעלה מארבע שנים, וידענו בדרך גם את משבר הקורונה - ולאלה הייתה השפעה מרחיקת לכת על הכלכלה, אולם השנה אנו חווים משבר עמוק ושונה במהותו, שמוטיר את חותמו על הפוליטיקה, החברה והכלכלה באופן שדורש התמודדות בכל החזיתות על מנת לשמר את חוסנה של מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית ואיתנה מבחינה כלכלית.

מדינת ישראל נמצאת בצומת קריטי לעתידה. בתקציב שאושר בממשלה אין די צעדים מעודדי צמיחה או קידום של רפורמות חשובות, ולכן עלינו לחשוש מאוד מהשפעתו העתידית. יתרה מזו - כספים רבים מושקעים בדיוק בכיוון הפוך: בהגבהת החומות ובחינוך שאינו מספק כלים להשתלבות בתעסוקה. איננו יכולים להמשיך במדיניות של "עסקים כרגיל" ולחשוב שלא יהיו לכך השלכות הרות אסון על עתידנו הכלכלי והחברתי.

לדידי, תפקיד היושבים סביב השולחן הזה, בהובלת המכון הישראלי לדמוקרטיה, הוא לקדם דיונים וחשיבה שיובילו לחוזה חברתי חדש ומעודכן בין החברה הישראלית, על כל מגזריה, למדינת ישראל. חוזה חברתי חדש יהיה חייב להציע נתיב להתמודדות עם שאלת ההשתלבות של אוכלוסיות בשוק העבודה ולהעמיק את החינוך לערכים דמוקרטיים בקרב כל המגזרים. חוזה חברתי חדש יהיה חייב לכלול גם הסדרים חדשים בכל הנוגע לגיוס לצה"ל - המשך המגמה הנוכחית יוביל למיטוט מודל צבא העם ולפגיעה בביטחון המדינה.

בכנס נדון לעומק בדרכים מעשיות לשינוי כיוון ההתפתחות של המגמות הבעייתיות. לשם כך עלינו ראשית למפות ולזהות את ההשלכות העתידיות של המשבר הנוכחי. לפיכך הסוגיה הראשונה שנעסוק בה היא "עתיד המשק הישראלי" לאור תוכנית הממשלה לשינוי מערכת המשפט והשלכותיה בטווח הקצר, הבינוני והארוך. לצורך כך גם נאזין לקולות של יזמים וגורמים כלכליים כפי שהם עולים מהשטח ונשמע את הפרספקטיבה של בכירי המשק ואת תחזיותיהם הכלכליות. נוסף על כך, נעלה לדיון גם את ההשפעות הכלכליות הצפויות על המאזן החודשי של משקי הבית. בהמשך נבחן באופן ביקורתי את סוגיית יוקר המחיה בישראל ונשאל כיצד ניתן להורידו. את יומו הראשון של הכנס נסיים בדיון בסוגיה שבעינינו לא קיבלה עד כה את תשומת הלב הנדרשת: מסגרת היחסים בין השלטון המרכזי לשלטון המקומי. בהינתן שישראל היא אחת המדינות הריכוזיות ביותר ב־OECD, נדון בדרכים לחיזוק הרשויות המקומיות והפיכתן לרשות שלטונית עצמאית ואפקטיבית.

יומו השני של הכנס ייפתח בדיון על עתידו של ענף ההיי־טק הישראלי, ובקשר שבין חינוך, מוביליות והיי־טק. בנוסף, לא נוותר על דיון בסוגיית ההיערכות למשבר האקלים ונבחן את פוטנציאל הפיתוח של ענפים מחוללי תעסוקה ירוקה; כן נברר מה התקדם בשנים האחרונות בכל הנוגע להכשרות המקצועיות בישראל. לסיום נעלה לדיון נושא חדש שהמכון מוביל לאחרונה - קידום החדשנות במגזר הציבורי.

כמדי שנה כנס אלי הורביץ הוא חלון הראווה לפעילות המכון הישראלי לדמוקרטיה לאורך כל השנה, שמשלבת מחקרי מדיניות בצד דיונים מעמיקים של צוותי עבודה וחשיבה המכנסים אליהם את כל בעלי העניין הרלוונטיים. פעילותנו בתחומי הכלכלה והחברה ממוקדת בשיפור האיתנות של הכלכלה והחברה, בקידום שוויון הזדמנויות ובהובלת השגשוג של כלל שכבות החברה.

זהו הכנס ה־11 הנושא את שמו של אלי הורביץ ז"ל, מייסד חברת טבע ומראשי התעשייה בישראל. אלי היה יושב ראש הוועד המנהל של המכון ועמד שנים ארוכות בראש פורום קיסריה

(שמו הקודם של הכנס). עבורנו זהו חיבור טבעי, ואנו מודים לדליה ולכל בני המשפחה על שהם מאפשרים את המשך קיומו של מפעל חשוב זה בימים כתיקונם, ועל אחת כמה וכמה בשעת משבר.

אני מבקש להודות גם לקרן דוידסון על השותפות ארוכת השנים בבניית המרכז לממשל וכלכלה, לקרן סינגר על התמיכה המתמשכת בכנס, ולקרן טראמפ על המאמץ המשותף להכין את מערכת החינוך וההשכלה הגבוהה לאתגרי העתיד של שוק העבודה.

תודתנו לצוות החוקרים ועוזרי המחקר, ליושבי הראש של המושבים ולשותפינו בצוותי העבודה ובכתיבת מחקרי הרקע לכנס ולכל צוות המכון הישראלי לדמוקרטיה על שאפשרו את קיומו של כנס מקצועי זה.

בברכה,

יוחנן פלסנר

נשיא המכון הישראלי לדמוקרטיה

כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה -

אלי הורביץ ז"ל, מפעל חיים

אלי נולד בירושלים וגדל בתל אביב. בוגר בית הספר היסודי "הכרמל" ותיכון עירוני א'. עם פרוץ מלחמת העצמאות בשנת 1948 התגייס לנח"ל עם חבריו מגרעין הצופים. לאחר הכשרה חקלאית קצרה ייסדה הקבוצה את קיבוץ תל קציר שבעמק הירדן, בסמוך לגבול עם סוריה. בתל קציר נישאו אלי ודליה, חברתו מגרעין הצופים החדש. באוקטובר 1953 עזבו בני הזוג את הקיבוץ ועברו להתגורר בתל אביב.

באותה שנה החל אלי הורביץ את דרכו בתעשייה כשוטף כלים בחברת התרופות "אסיא" ולאחר סיום לימודיו שולב בהדרגה בהנהלת החברה. מתוך ראייה ארוכת טווח של חשיבות המובילות בשוק הישראלי ושל בניית בסיס לפרישה בינלאומית עתידית הוא יזם את רכישתן של שתי חברות תרופות ישראליות – "צורי" ו"טבע" – ואת מיזוגן לחברה אחת, שנקראה "טבע תעשיות פרמצבטיות בע"מ". בשנת 1976 הוא מונה למנהלה.

בתקופת כהונתו הארוכה כמנכ"ל וכיו"ר מועצת המנהלים של "טבע" הפגין אלי מנהיגות אסטרטגית יוצאת דופן בחדשנותה, שבאה לידי ביטוי ברכישות ובמיזוגים של מפעלי תרופות ברחבי העולם ובאימוץ תרבות של מצוינות בכל מקום שהחברה פעלה בו. כך הפכה "טבע" למפעל התרופות הגדול בישראל, ובהמשך גם לחברת התרופות הגנריות הגדולה בעולם.

תחושת המעורבות החברתית וערכי ההומניזם והציונות שבהם האמין אלי עמדו ברקע התגייסותו לטובת גופים ציבוריים רבים ומגוונים. אלי השתתף כחייל קרבי בכל מלחמות ישראל, ומדרגת טוראי במלחמת העצמאות הגיע, במסגרת שירותו במילואים, לדרגת סגן אלוף וסגן מפקד אגד ארטילרי במלחמת לבנון הראשונה, שלאחריה השתחרר מצה"ל.

ההכרה ביכולותיו הנדירות של אלי כמנהיג וכאסטרטג תרמה לבחירתו לתפקידים ציבוריים רבים לצד עבודתו ב"טבע". כנשיא התאחדות התעשיינים שימש בתפקיד מפתח בכינונה של התוכנית ההיסטורית לייצוב המשק (1985/6). הוא שימש, בין השאר, יו"ר חבר הנאמנים במכון וייצמן, חבר במועצה הבינלאומית של מרכז בלפר למדע ויחסים בינלאומיים בבית הספר לממשל ע"ש קנדי באוניברסיטת הרווארד (2002-2005) ויו"ר הוועדה "ישראל 2028", שמסקנותיה פורסמו והוגשו לראש הממשלה תחת הכותרת "ישראל 2028: חזון ואסטרטגיה כלכלית-חברתית בעולם גלובלי".

פעילותו הציבורית והתעשייתית הענפה זיכתה את אלי בשורה ארוכה של פרסים מטעם גופים אקדמיים וציבוריים. הוא נשא בשישה תוארי דוקטור כבוד, ובאפריל 2002 הוענק לו פרס ישראל על מפעל חיים – תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה.

קשר מיוחד היה לאלי עם המכון הישראלי לדמוקרטיה. אלי ראה במכון מפעל חשוב שמחזק את הדמוקרטיה הישראלית. הוא ייחס חשיבות רבה למאמצי המכון לסייע לדרג מקבלי החלטות להגיע להחלטות בצורה מושכלת יותר ולהוציא לפועל מדיניות איכותית המבוססת על מחקר, חשיבה ותכנון – לטובת כלל החברה בישראל.

במשך שש שנים עמד אלי בראש הוועד המנהל הישראלי של המכון, ועד לשנת חייו האחרונה היה חבר קבוע בפורום קיסריה להתוויית מדיניות כלכלית לאומית.

אלי הורביץ, יליד שנת 1932, נפטר ב־21 בנובמבר 2011, בגיל 79.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

סקר עמדות הציבור בנושאי כלכלה ויוקר המחיה לקראת כנס אלי הורביץ לכלכלה וחברה

מאי 2023

דפנה אבירס־ניצן | נדב פורת הירש

המרכז לממשל וכלכלה

תוכן העניינים

5

תקציר – עיקרי הממצאים

7

ממצאי המחקר

תקציר - עיקרי הממצאים

- מהסקר עולה כי הסוגיה העיקרית המטרידה את הציבור בישראל היא סוגיית יוקר המחיה – 31% ציינו שסוגיה זו היא הסוגיה המטרידה ביותר כיום.
- לאחר סוגיית יוקר המחיה, בפער ניכר, ניצבות שלוש סוגיית מרכזיות: המתחים בין קבוצות בחברה הישראלית (17%), עתידה של ישראל כמדינה דמוקרטית (15%), וסוגיית הביטחון האישי.
- כ-37% מהציבור ציינו שאחת משלוש הסוגיות המשקפות את חשש הציבור מהשלכות השינויים המקודמים במערכת המשפט (המתחים בין קבוצות בחברה, עתידה של ישראל כמדינה דמוקרטית וסוגיית עצמאות מערכת המשפט) היא הסוגיה הלאומית המטרידה ביותר כיום.
- שיעור המוטרים מסוגיית יוקר המחיה הולך ופוחת עם הגיל, ואילו שיעור המוטרים מהסוגיות הנוגעות להשלכות השינויים במערכת המשפט עולה עם הגיל.
- שיעור המוטרים מעתידה של מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית או מהמתחים בין קבוצות בחברה הישראלית עולה גם ביחס ישר לעלייה בהכנסה.
- סוגיית הביטחון האישי מטרידה יותר את תושבי מחוז הדרום, ומקבלת משקל דומה לסוגיית יוקר המחיה.
- כשני שלישים מהציבור סבורים שמחירי המזון הם המרכיב המשמעותי ביותר כיום ביוקר המחיה, כמחצית מהמשיבים ציינו את מחירי הדירות בישראל ו-29% את המיסים העקיפים.
- כמעט 60% מהציבור סבורים שהממשלה היא האחראית ליוקר המחיה בישראל, רק 27% מטילים את האחריות על המונופולים הגדולים בתחומי התשתיות, ורק אחוזים ספורים (3%-4%) סבורים שהאחריות ליוקר המחיה מוטלת על היצרניות המקומיות, היבואנים או רשתות השיווק.
- מרבית המשיבים לסקר נתנו לממשלה ציון נכשל עד לא מספק במדיניותה בהורדת יוקר המחיה (76%), בהורדת מחירי הדיור (77%), בשמירה על החוסן הכלכלי של ישראל (62%) ובצמצום הפערים החברתיים (72%).

- כשני שלישים מהמשיבים סבורים שהמצב הכלכלי של המשק הישראלי הורע עד הורע מאוד בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, וכמחציתם מדווחים על הרעה גם במצבם הכלכלי האישי.
- כ-75% מהמשיבים ציינו שבשנה החולפת נאלצו לוותר על הוצאה כלשהי – למעלה ממחציתם ויתרו על בילוי (הצגה, סרט, מסעדה או חופשה), 27% ויתרו על רכישת רכב, 26% ויתרו על מצרכי מזון או מוצרי יסוד אחרים, 21% ויתרו על רכישת מוצרים בני קיימא, 14% ויתרו על רכישת דירה ו-12% ויתרו על הוצאה בתחום החינוך או הבריאות.

ממצאי המחקר

המדגם

הסקר נערך בקרב מדגם מייצג של 761 אנשים, באופן מקוון וטלפוני (כדי להשלים קבוצות שאינן מיוצגות כראוי במרשתת). הסקר נערך בין 27.4.2023 ל-1.5.2023, רואיינו בו 609 איש ואישה בעברית ו-152 בערבית, שהם מדגם ארצי מייצג של האוכלוסייה הבוגרת בישראל מגיל 18 ומעלה.¹

1. מהי הסוגיה הלאומית העיקרית המטרידה את הציבור?

מהסקר עולה כי הסוגיה המרכזית המטרידה את הציבור בישראל היום היא סוגיית **יוקר המחיה** – 31% ציינו שסוגיה זו היא המטרידה ביותר (תרשים 1). שיעור הגברים המוטרדים מסוגיית יוקר המחיה (34%) גבוה משיעור הנשים (27%). כצפוי, שיעור המוטרדים מיוקר המחיה בקרב בעלי ההכנסות הנמוכות ביותר (עד 9,999 ש"ח בחודש למשק בית) גבוה משיעורם ביתר קבוצות ההכנסה ועומד על כ-36% (תרשים 5). סוגיית יוקר המחיה מטרידה שיעור בולט מתושבי מחוז חיפה והצפון (41%) (תרשים 3). שיעור בעלי הדירה המוטרדים מיוקר המחיה נמוך במעט (33%) משיעור המוטרדים שאינם בעלי דירה (29%).

שיעור המוטרדים מסוגיית יוקר המחיה הולך ופוחת עם הגיל: כ-40% בגילי 25-44, 26% בגילי 45-54, 23% בגילי 55-64, ורק 10% בני ובנות +65. חריגים בהקשר זה הם הצעירים ביותר (18 עד 24), ששיעור גבוה יחסית מהם מוטרדים ביותר מיוקר המחיה (תרשים 2).

שיעור המוטרדים מיוקר המחיה במגזר הערבי (51%) גבוה במידה ניכרת משיעור זה בקרב יהודים חרדים (30%) ובקרב יהודים שאינם חרדים (26%) (תרשים 4).

1. את השאלון גיבש צוות החוקרים בליווי וייעוץ של מרכז ויטרבי לחקר דעת קהל ומדיניות, ואת החשובות אספה חברת מדגם.

לאחר סוגיית יוקר המחיה, בפער ניכר, ניצבות שלוש סוגיות מרכזיות: המתחים בין קבוצות בחברה הישראלית (17%), עתידה של ישראל כמדינה דמוקרטית (15%), וסוגיית הביטחון האישי (15%) (תרשים 1).

כדי להבין טוב יותר את תחושות הציבור על רקע השינויים המקודמים במערכת המשפט והסערה החברתית שהתעוררה בעקבותיהם בחנו את השיעור הכולל של המשיבים שצינו שהם מוטרדים מאחת משלוש הסוגיות האלה: המתחים בין קבוצות בחברה (17%), עתידה של ישראל כמדינה דמוקרטית (15%) וסוגיית עצמאות מערכת המשפט (5%). שלוש הסוגיות האלה קרובות במהותן ונוגעות כולן לחששות הציבור מהשפעת השינויים במערכת המשפט שמקדמת בימים אלו ממשלת ישראל.

התמונה העולה מחיבור שלוש הסוגיות היא שהשלכות השינויים המקודמים במערכת המשפט על החברה והדמוקרטיה הישראלית הן הסוגיה המטרידה ביותר כיום את הציבור בישראל – 37% מהציבור ציינו שאחת מהשלוש הסוגיות האלה היא המטרידה ביותר.

נציין ששיעור המוטרדים משלוש הסוגיות האלה הולך ועולה עם הגיל: 23% בקרב הצעירים בני 18 עד 24, 27% בגילי 25-34, 31% בגילי 35-44, 37% בגילי 45-54 ו-48% בגילי 55-64. שיעור המוטרדים הגבוה ביותר משלוש הסוגיות האלה (ומכל אחת מהן בנפרד) נמצא בגיל המבוגר ביותר דווקא – 62% מקרב בני ובנות +65 מוטרדים מהן (תרשים 2). מוצע לשים לב במיוחד לקריאת האזהרה הזאת של המבוגרים שבינינו, שעבור חלקם עתידה של מדינת ישראל לא היה תמיד ברור מאליהם כמו לבנות ובני הדור הצעיר. מעניין לציין שהמבוגרים מוטרדים פחות מסוגיית יוקר המחיה – רק 10% מהם ציינו שהיא הסוגיה המטרידה ביותר. לא מן הנמנע שהסיבה לכך היא שנטל הפרנסה, קיום המשפחה ופיתוח איתנות כלכלנית כבר מאחוריהם, בניגוד לצעירים יותר.

שיעור המוטרדים מעתידה של מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית עולה גם ביחס ישר לעלייה בהכנסה: 6% בקרב בעלי ההכנסות הנמוכות ביותר (עד 4,999 ש"ח בחודש למשק בית), 12% בקרב בעלי הכנסה שבין 5,000 ל-9,999 ש"ח בחודש, 14% בקרב בעלי הכנסה שבין 10,000 ל-14,999 ש"ח בחודש, 16% בקרב בעלי הכנסה שבין 15,000 ל-24,999 ש"ח בחודש, ושיעור גבוה יותר, כשליש, מציבור בעלי רמת הכנסה גבוהה שמעל 25,000 ש"ח בחודש למשק בית (תרשים 5). מגמה דומה של עלייה בשיעור המוטרדים עם העלייה בהכנסה ניכרת גם בסוגיית המתחים בין קבוצות בחברה הישראלית, אם כי שם היא מתונה יותר.

שיעור תושבי ירושלים המוטרדים מסוגיית המתחים בין הקבוצות בחברה הישראלית גבוה למדי ועומד על 26% (לעומת כ-16% ביתר חלקי הארץ), והוא גבוה יותר משיעור המוטרדים מיוקר

המחיה באזור ירושלים. למעשה, שיעור המוטרדים מסוגיית יוקר המחיה באזור ירושלים הוא הנמוך ביותר (20%) (תרשים 3).

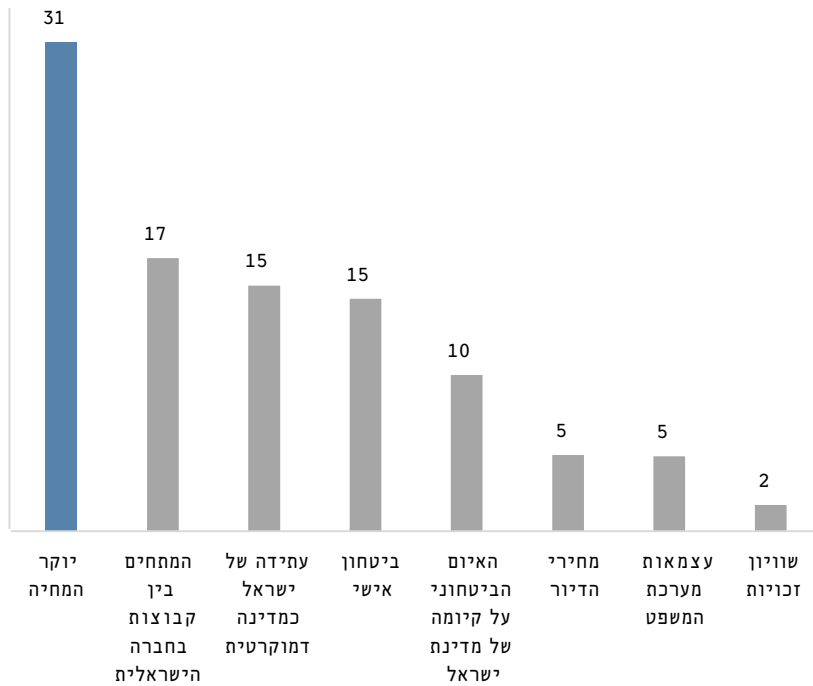
כ־15% מהציבור ציינו שסוגיית הביטחון האישי (ביטחון פנים) היא המטרידה ביותר, ואילו 10% ציינו את האיום הביטחוני על קיומה של מדינת ישראל (הסקר בוצע טרם פרוץ מבצע "מגן וחץ") (תרשים 1). סוגיית הביטחון האישי מטרידה יותר את תושבי מחוז הדרום, בשיעורים דומים לסוגיית יוקר המחיה (24% ציינו ביטחון אישי ו־25% ציינו יוקר מחיה) (תרשים 3).

שיעור המוטרדים מסוגיית הביטחון האישי יורד עם העלייה בהכנסה: 20% מבעלי השכר הנמוך (עד 9,999 ש"ח בחודש למשק בית), 16% מבין בעלי ההכנסה שבין 10,000 ש"ח ל־14,999 ש"ח, 13% מבעלי הכנסה שבין 15,000 ש"ח ל־24,999 ש"ח ו־8% מבעלי הכנסה הגבוהה, מ־25,000 ש"ח בחודש ויותר (תרשים 5).

מפתיע לציין שמרכיב מחירי הדיור בתוך סוגיית יוקר המחיה מטריד ביותר רק 5% מכלל הציבור (וכ־7% מהמשיבים שאינם מחזיקים דירה בבעלותם). שיעור זה גבוה במעט באזור ירושלים (8%) ובאזור המרכז (6%).

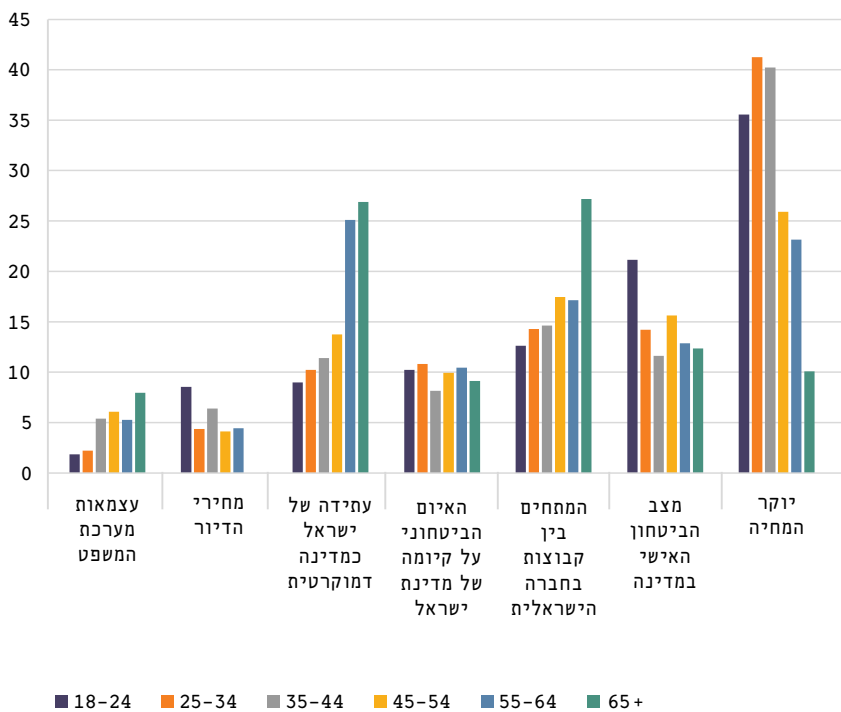
1 חרשים

מהי הסוגיה המרכזית ברמה הלאומית שמטרידה אותך ביותר בימים אלו? (ב-%)

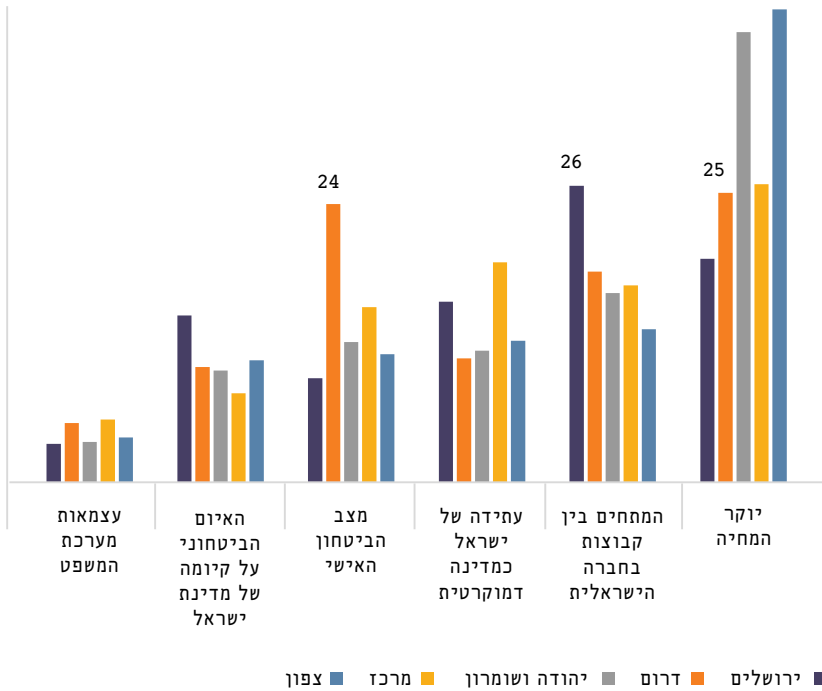
נציין כי גם בעלי דירה וגם אנשים שאינם בעלי דירה מוטרדים ביותר מסוגיית יוקר המחיה בהגדרתה הרחבה, ובשיעורים דומים (29% ו-33%). שיעורים אלו גבוהים בהרבה משיעור מי שציינו שהסוגיה המסוימת של מחירי הדירור היא המטרידה ביותר (3% מבעלי הדירות וכ-7% ממי שאינם בעלי דירה).

תרשים 2
מהי הסוגיה המרכזית ברמה הלאומית שמטרידה אותך ביותר בימים אלו?
(לפי גיל, ב-%)

3 חרשים

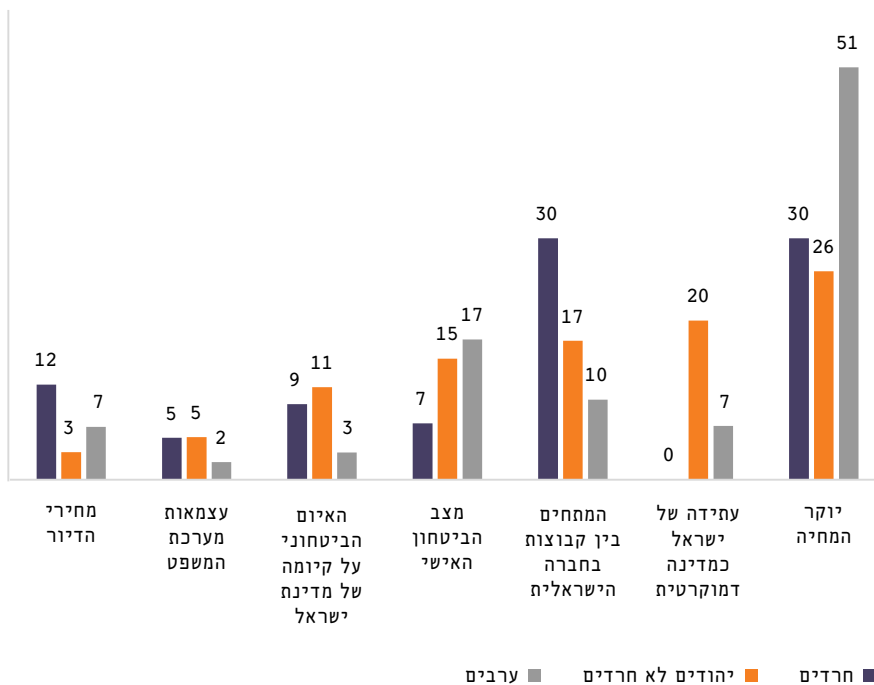
מהי הסוגיה המרכזית ברמה הלאומית שמטרידה אותך ביותר בימים אלו?
(לפי אזור מגורים, ב-%)

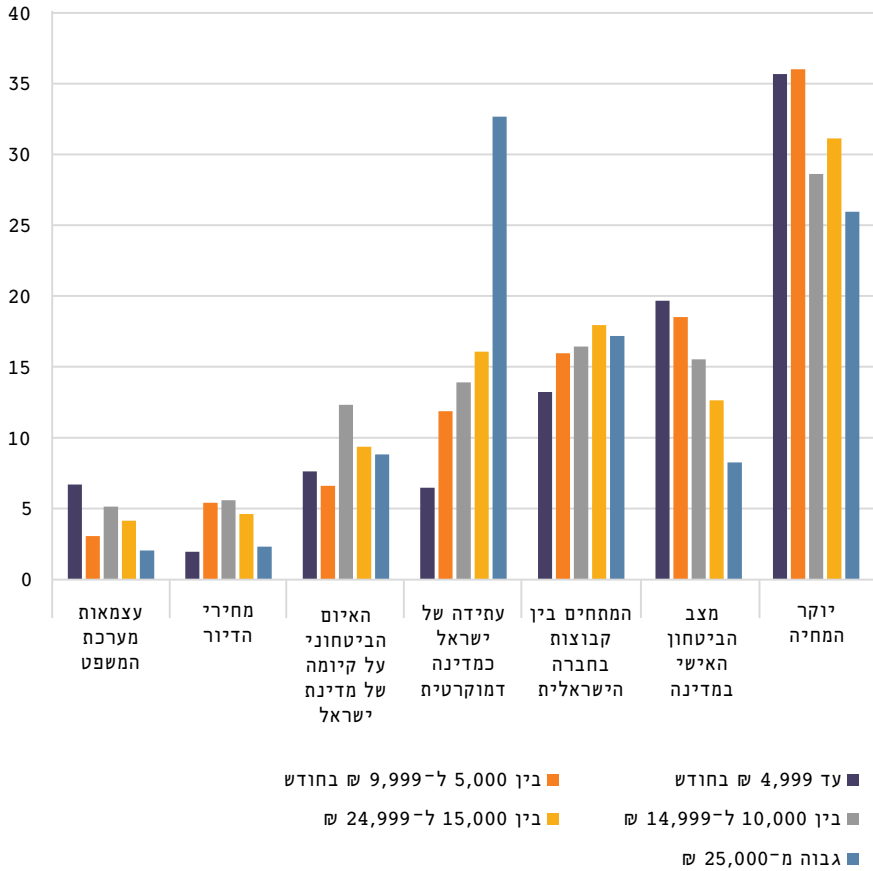
4 חרשים

מהי הסוגיה המרכזית ברמה הלאומית שמטרידה אותך ביותר בימים אלו? (לפי מגזר, ב-%)

5 חרשים

מהי הסוגיה המרכזית ברמה הלאומית שמטרידה אותך ביותר בימים אלו?
(לפי הכנסה, ב-%)

2. סוגיית יוקר המחיה

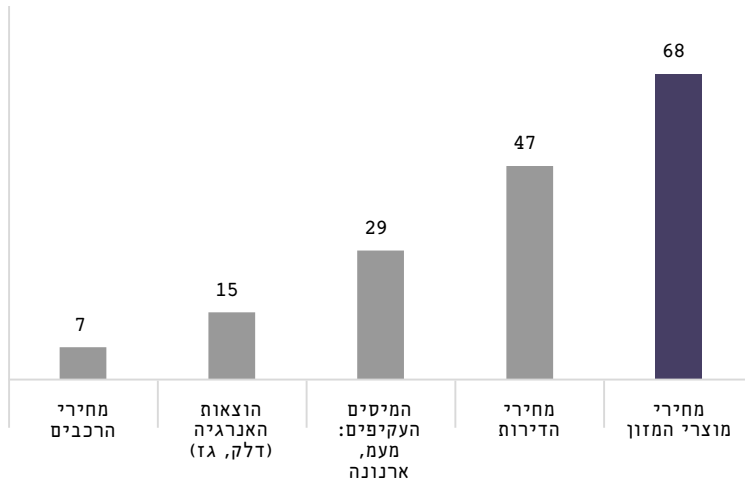
כשנשאלו הנדגמים באיזה תחום יוקר המחיה הוא המשמעותי ביותר בעבורם, ציינו רובם (68%) את מחירי מוצרי המזון, קרוב למחציתם (47%) – את מחירי הדירות, 29% ציינו את המיסים העקיפים (מע"מ וארנונה) וכ־15% – את מחירי האנרגיה (תרשים 6).

המשיבים לסקר שאין בבעלותם דירה ציינו שמחירי הדיור (62%) ומחירי המזון (63%) הן שתי הסוגיות המשמעותיות ביותר עבורם ביוקר המחיה. לעומת זאת, בעלי הדירות ציינו בראש את מחירי מוצרי המזון (71%) ובפער ניכר את מחירי הדיור (38%) (תרשים 7).

מחירי המזון הם הסוגיה המטרידה ביותר בכל רמות ההכנסה, ושיעור המשיבים שזה התחום המשמעותי ביותר בעבורם נע בין 64% ל־71%. מעניין לראות כי שיעור המוטרדים מסוגיית מחירי הדיור הולך ועולה עם עליית ההכנסה: כ־31% מקרב בעלי הכנסה נמוכה, עד 4,999 ש"ח בחודש (למשק בית), 46% מקרב בעלי הכנסה שבין 5,000 ל־9,999 ש"ח, 49% מקרב בעלי ההכנסה שבין 10,000 ש"ח ל־14,999 ש"ח, כמחצית (51%) מבעלי הכנסה שבין 15,000 ש"ח ל־24,999 ש"ח, ושיעור גבוה ביותר בקרב בעלי הכנסה הגבוהה מ־25,000 ש"ח בחודש (56%) (תרשים 8). ייתכן שהסיבה לכך היא שבעלי הכנסה נמוכה צופים כי ממילא לא יצליחו לרכוש דירה בעתיד הנראה לעין, ולכן סוגיה זו משמעותית פחות בעבורם.

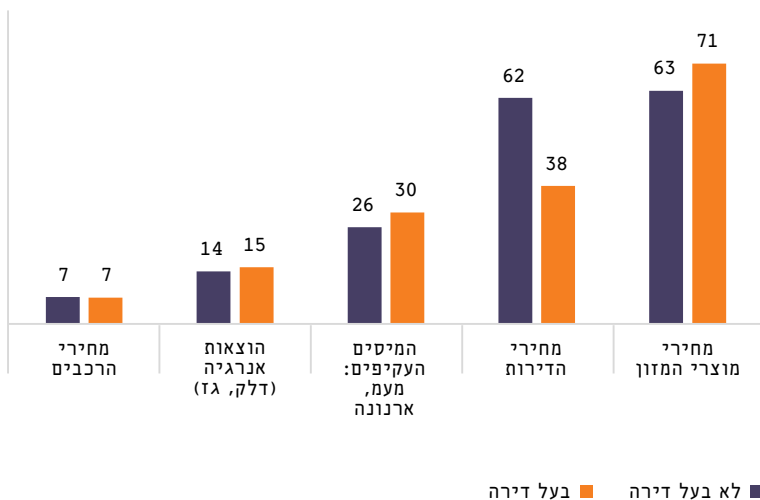
תרשים 6

מתוך הרשימה הבאה, באילו מהתחומים יוקר המחיה הכי משמעותי עבורך?
ניתן לסמן יותר מתשובה אחת (ב־%)

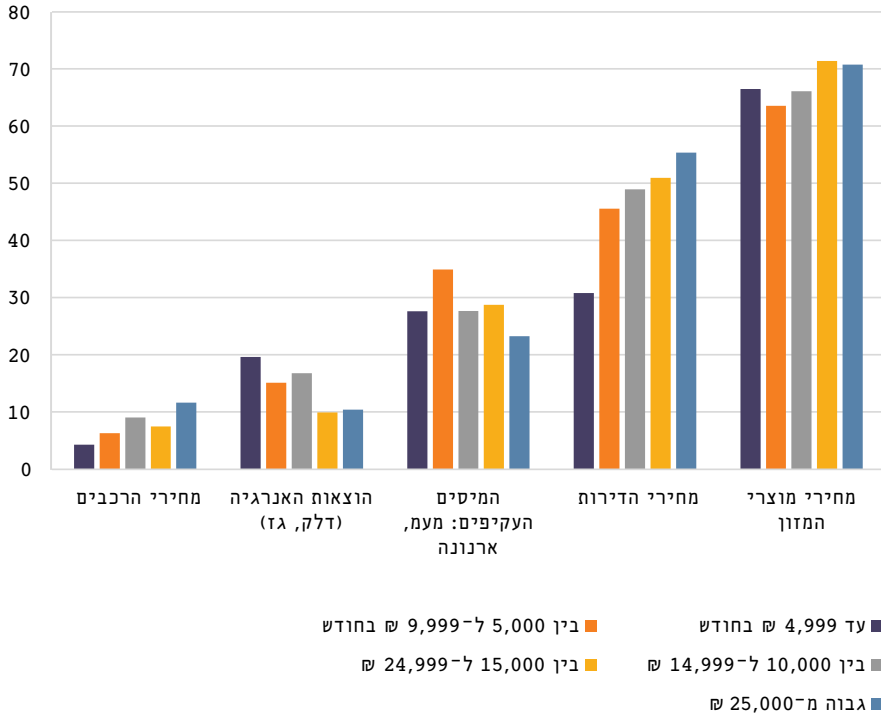
תרשים 7

מתוך הרשימה הבאה, באילו מהתחומים יוקר המחיה הכי משמעותי עבורך?
ניתן לסמן יותר מתשובה אחת (לפי בעלות על דירה, ב-%)

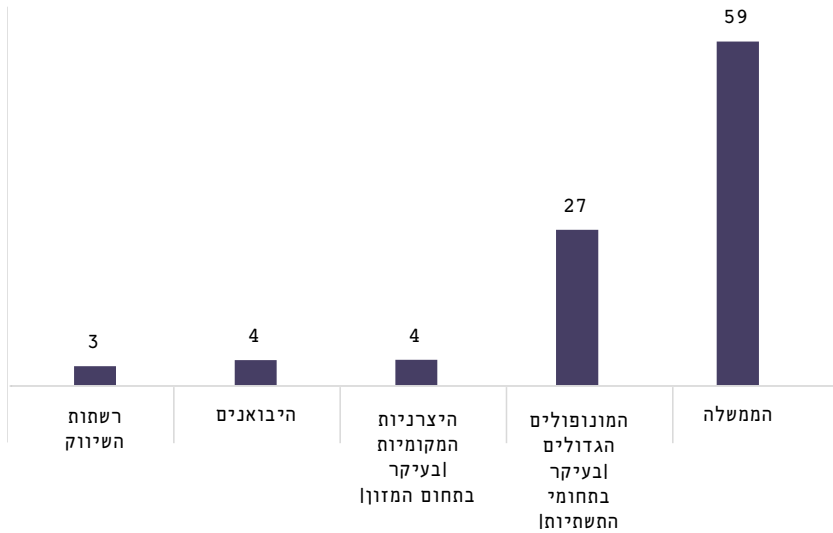
תרשים 8

מתוך הרשימה הבאה, באילו מהתחומים יוקר המחיה הכי משמעותי עבורך?
ניתן לסמן יותר מתשובה אחת (לפי רמת הכנסה, ב־%)

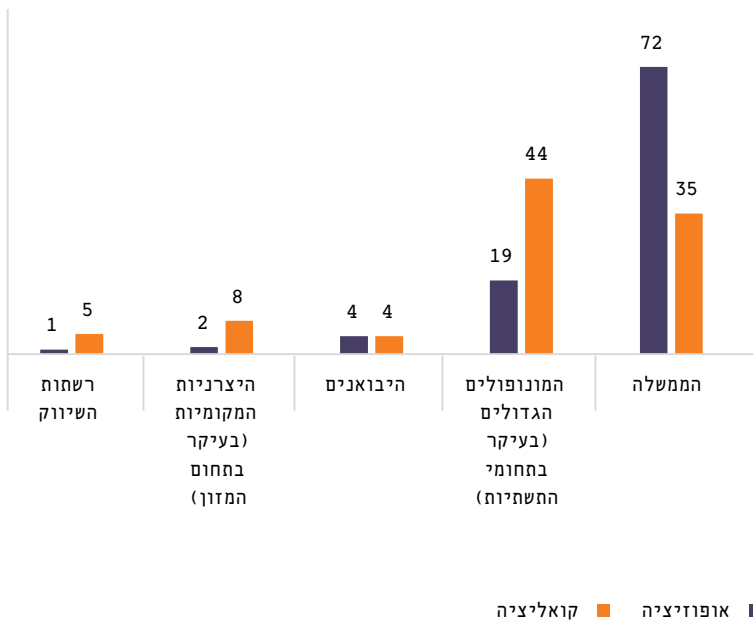

כמעט 60% מהציבור סבורים שהממשלה היא האחראית ליוקר המחיה בישראל. רק 27% מטילים את האחריות על המונופולים הגדולים בתחומי התשתיות, ורק שיעורים ספורים (3%-4%) סבורים שהאחריות ליוקר המחיה מוטלת על היצרניות המקומיות, היבואנים או רשתות השיווק (תרשים 9). בחלוקה לפי הצבעה בבחירות האחרונות, כ-44% ממצביעי המפלגות שבקואליציה סבורים כי האחראים ליוקר המחיה הם המונופולים הגדולים בתחומי התשתיות, וכשליש סבורים כי הממשלה היא האחראית לכך. מבין המצביעים למפלגות האופוזיציה, 72% סבורים שהממשלה היא האחראית ליוקר המחיה ו-19% מייחסים זאת למונופולים הגדולים בתחומי התשתיות (תרשים 10).

תרשים 9 לדעתך, מי האחראי העיקרי ליוקר המחיה בישראל? (ב-%)

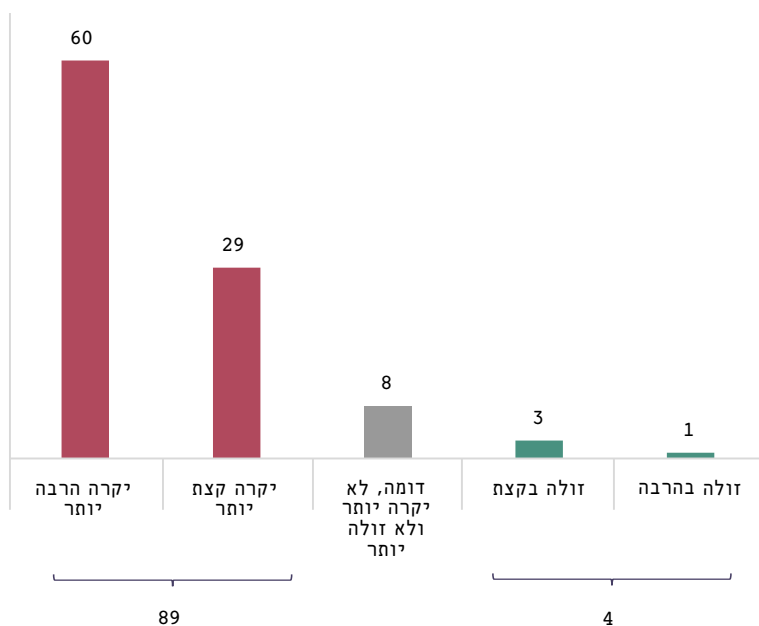
תרשים 10
לדעתך, מי האחראי העיקרי ליוקר המחיה בישראל?
(לפי הצבעה בבחירות האחרונות, ב־%)

89% מהציבור סבורים שהמחיה בישראל יקרה יותר בהשוואה למדינות האיחוד האירופי, ומרביתם (60%) סבורים שישראל יקרה הרבה יותר ממדינות האיחוד האירופי. רק 4% סבורים שישראל זולה יחסית למדינות האיחוד (תרשים 11).

11 חרשים - לדעתך, המחיה בישראל ביחס למדינות האיחוד האירופי -

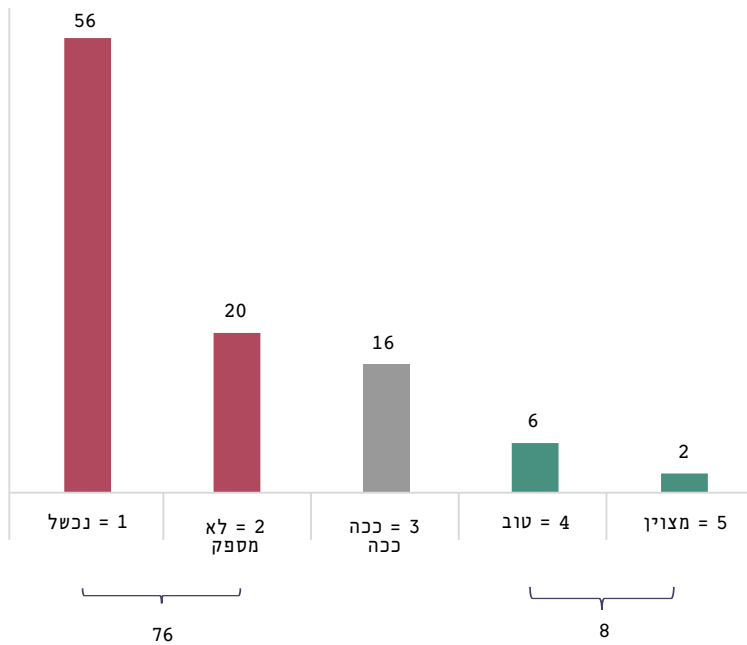

3. איך תופס הציבור את מדיניות הממשלה?

76% מהמשיבים נתנו לממשלה ציון לא מספק עד נכשל על פעילותה להורדת יוקר המחיה. רובם (56%) נתנו לה ציון נכשל, רק 8% נתנו ציון חיובי כלשהו, ומהם רק 2% נתנו ציון מצוין (תרשים 12). כך, הציון הממוצע שקיבלה הממשלה מהציבור על פעילותה להורדת יוקר המחיה הוא 1.8 (בסולם 5-1), שמשמעותו לא מספק.

12 תרשים

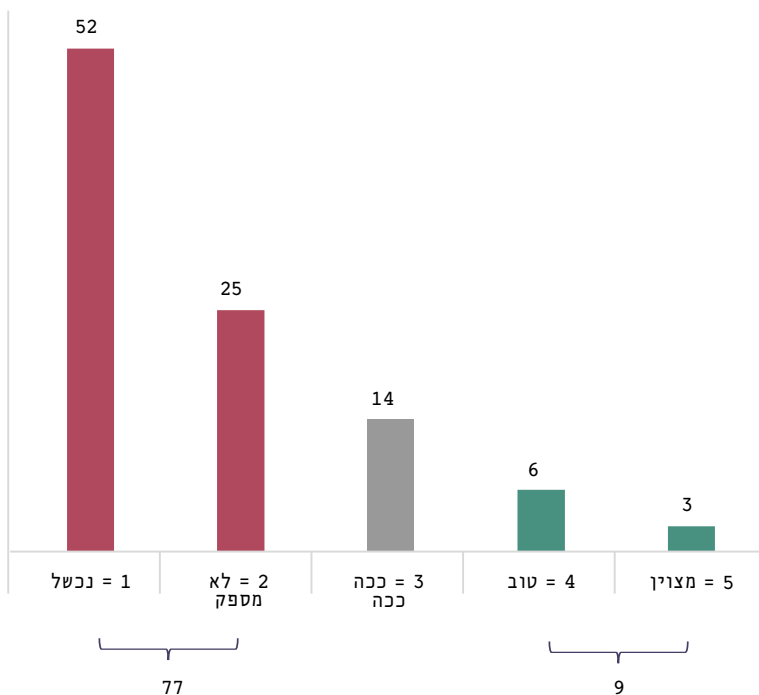
מה הציון שאתה נותן למדיניות הממשלה בנושא הורדת יוקר המחיה? (ב-%)

77% מהמשיבים נתנו לממשלה ציון לא מספק עד נכשל במדיניותה להורדת מחירי הדיור. רובם (52%) נתנו לה ציון נכשל, רק 9% נתנו ציון חיובי כלשהו, ומהם רק 3% נתנו ציון מצוין (תרשים 13). כך, הציון הממוצע שקיבלה הממשלה בעניין הורדת מחירי הדיור, בטולם 1-5, הוא 1.8, דהיינו לא מספק.

תרשים 13

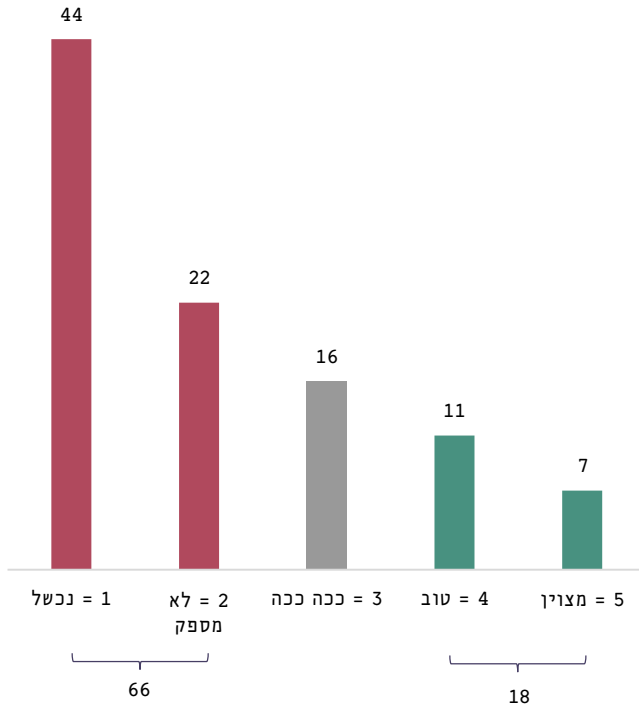
מה הציון שאתה נותן למדיניות הממשלה הנוכחית בנושא הורדת מחירי הדיור? (ב-%)

כשני שלישים מהמשיבים נתנו לממשלה ציון לא מספק עד נכשל בשמירה על החוסן הכלכלי של ישראל. רובם (44%) נתנו לה ציון נכשל, כ־18% נתנו ציון חיובי, ומהם רק 7% נתנו ציון מצוין (תרשים 14). כך, הציון הממוצע שקיבלה הממשלה בתחום זה, בסולם 1-5, הוא 2.1, דהיינו לא מספק.

תרשים 14

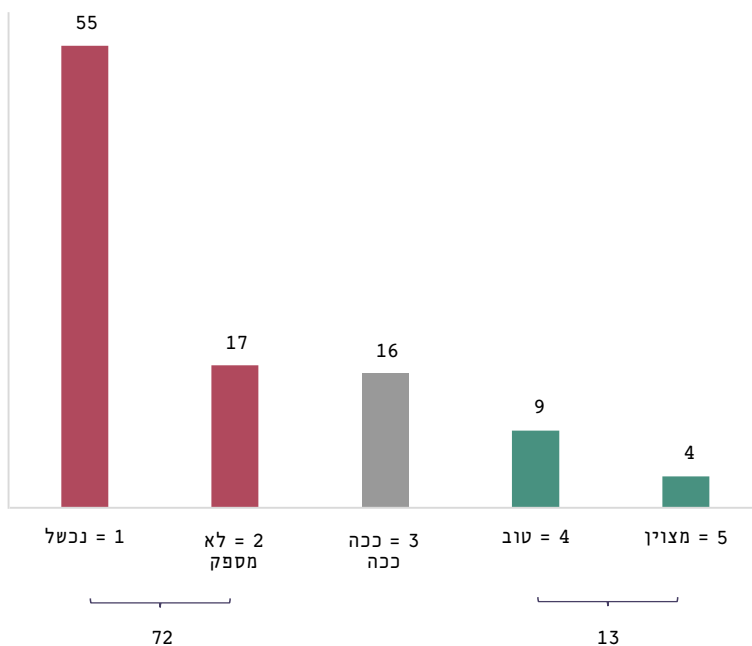
מה הציון שאתה נותן למדיניות הממשלה הנוכחית בנושא השמירה על החוסן הכלכלי של ישראל? (ב-%)

72% מהמשיבים נתנו לממשלה ציון לא מספק עד נכשל בצמצום הפערים החברתיים. רובם (55%) נתנו לה ציון נכשל, כ־13% נתנו ציון חיובי, ומהם רק 4% נתנו ציון מצוין (תרשים 14). הציון הממוצע שקיבלה הממשלה בתחום, בסולם 1-5, הוא 1.9, דהיינו לא מספק.

תרשים 15

מה הציון שאתה נותן למדיניות הממשלה הנוכחית בנושא צמצום הפערים החברתיים? (ב־%)

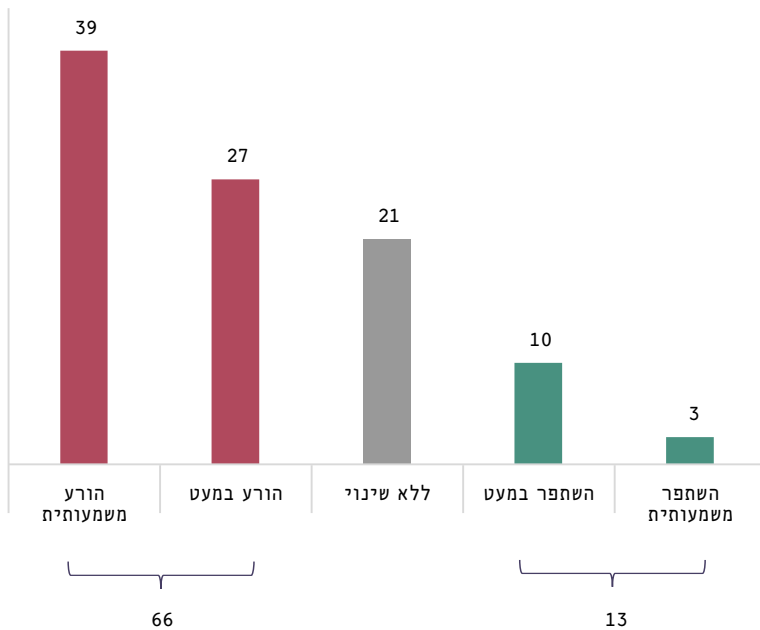

4. ניצוד השתנה המצב הכלכלי בשנה האחרונה?

כשני שלישים מהמשיבים סבורים שהמצב הכלכלי של המשק הישראלי הורע עד הורע מאוד בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, מרביתם (39%) סבורים שהמצב הכלכלי של המשק הורע מאוד. 21% מהמשיבים סבורים כי מצבו הכלכלי של המשק הישראלי לא השתנה, ו־13% סבורים שהמצב השתפר, מרביתם (10%) סבורים שהמצב השתפר רק במעט (תרשים 16). בממוצע סבור הציבור שהמצב הורע במעט.

תרשים 16

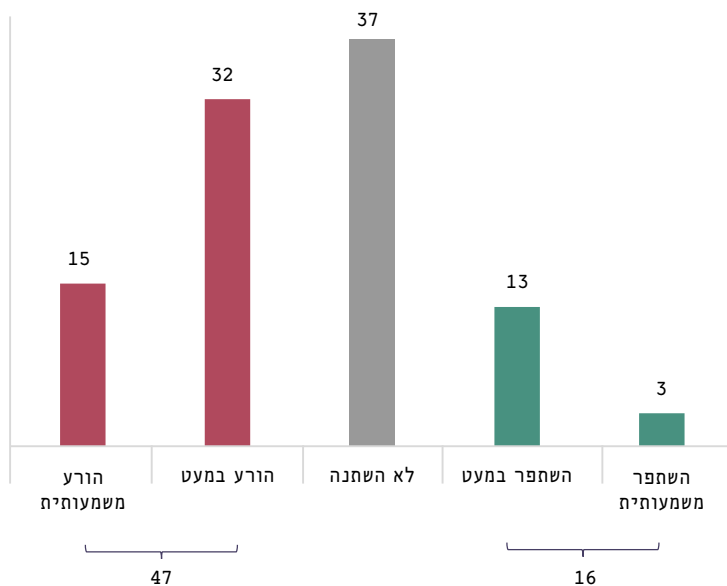
כיצד להערכתך השתנה המצב הכלכלי של המשק הישראלי בהשוואה לתקופה המקבילה בשנה שעברה? (ב-%)

לעומת זאת, כשנשאלו המשיבים על מצבם הכלכלי האישי בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, קרוב למחציתם (47%) דיווחו כי מצבם הורע, מרביתם (כשליש) דיווחו כי מצבם הכלכלי הורע במעט. כ־37% דיווחו כי מצבם לא השתנה, ורק 15% ציינו כי מצבם הכלכלי השתפר, מרביתם ציינו כי מצבם השתפר במעט (תרשים 17).

תרשים 17

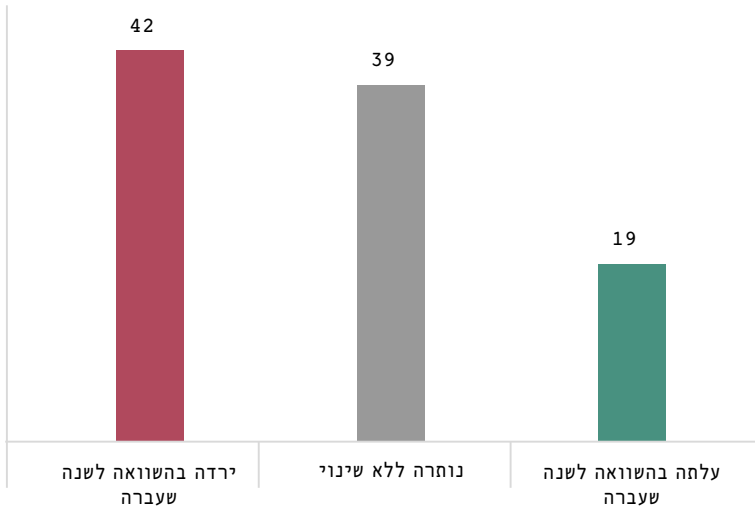
כיצד השתנה מצבך הכלכלי האישי בהשוואה לתקופה המקבילה בשנה שעברה? (ב-%)

ממצאים אלו מתאימים לשינוי היחסי בהכנסה הפנויה בשנה האחרונה. 42% דיווחו כי הכנסתם הפנויה ירדה בהשוואה לשנה שעברה, 39% דיווחו כי הכנסתם הפנויה נותרה ללא שינוי ו-19% דיווחו כי הכנסתם הפנויה עלתה בהשוואה לשנה שעברה (תרשים 18).

תרשים 18

כיצד השתנתה הכנסתך הפנויה נטו לצריכה ולמחיה שוטפת בהשוואה לתקופה המקבילה בשנה שעברה? (הכנסה פנויה נטו = בניכוי הוצאות קבועות כמו משכנתא, ארנונה, חשמל, ביטוחים ותשלומים קבועים אחרים)

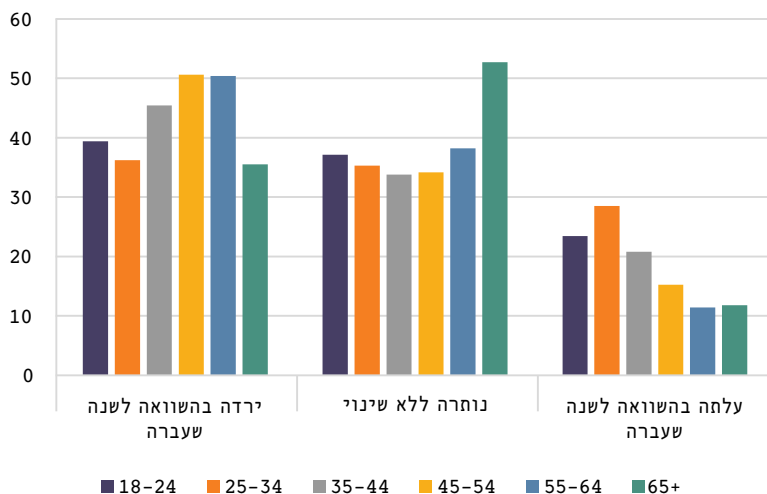
מחצית מהמשיבים המבוגרים (45 עד 64) וכ-45% מקרב בני ובנות 35-45 דיווחו על ירידה בהכנסתם הפנויה נטו לצריכה ולמחיה שוטפת בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. שיעורים אלו גבוהים בהשוואה ליתר קבוצות הגיל. לעומתם, למעלה ממחצית (53%) מהמשיבים בגיל הפנסיה (+65) ציינו כי לא חל שינוי בהכנסתם הפנויה נטו לצריכה (ככל הנראה משום שמרביתם מתקיימים מכספי פנסיה וחסכונות)(תרשים 19).

שיעור הגברים שדיווחו על ירידה בהכנסה הפנויה גבוה משיעור הנשים (45% מול 40%) (תרשים 20). בחלוקה לפי רמות הכנסה לא נמצאו הבדלים של ממש.

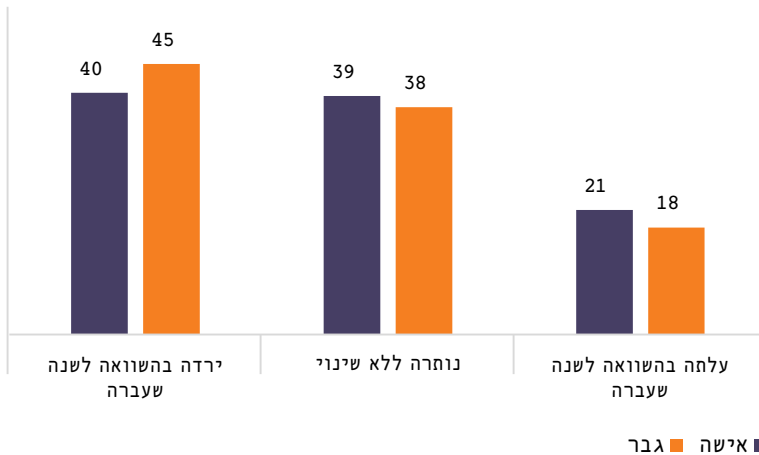
19 תרשים

כיצד השתנתה הכנסתך הפנויה נטו לצריכה ומחיה שוטפת בהשוואה לתקופה המקבילה בשנה שעברה? (לפי גיל, ב-%)

תרשים 20

כיצד השתנתה הכנסתך הפנויה נטו לצריכה ולמחיה שוטפת בהשוואה לתקופה המקבילה בשנה שעברה? (לפי מגדר, ב-%)

75% מהמשיבים ציינו כי בשנה החולפת נאלצו לוותר על הוצאה כלשהי, ורק כרבע מהם לא ויתרו. שיעור הנשים שדיווחו על כך נמצא גבוה במקצת (78%) משיעור הגברים (73%), אף ששיעור הגברים שדיווחו כי הכנסתם ירדה בשנה האחרונה גבוה יותר.

שיעור המדווחים שנאלצו לוותר על הוצאה בשנה החולפת עומד על 80% בערך בקבוצת הגיל 18-44, והוא מגיע לשיא של 85% באמצע החיים (בגילים 45-54). שיעור זה הולך ופוחת מגיל 55 – 72% נאלצו לוותר על הוצאה בגילים 55-64 וכ-58% בגיל 65+. סביר להניח שהירידה בשיעור זה עם העלייה בגיל קשורה לירידה בהוצאות על גידול ילדים.

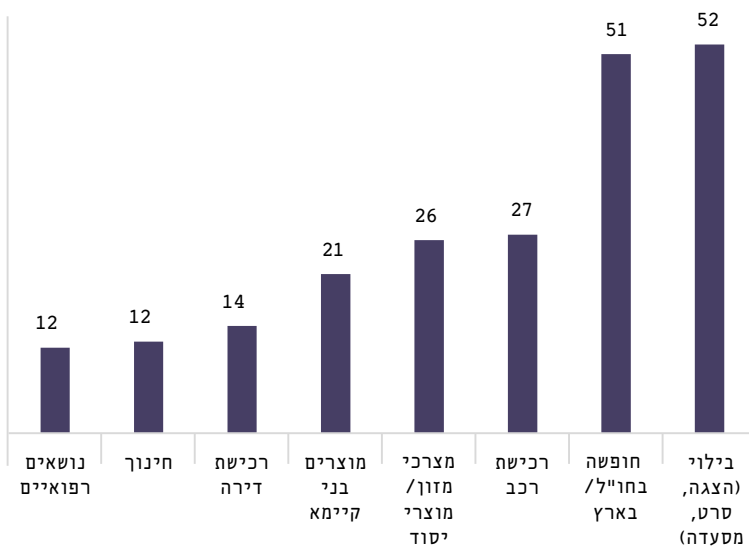
מבין מי שציינו כי ויתרו על הוצאה, למעלה ממחציתם ציינו שויתרו על חופשה או על בילוי כלשהו (הצגה, סרט, מסעדה). שיעור המדווחים כי ויתרו על בילוי כלשהו הולך ופוחת עם העלייה בגיל – 65% בקרב הצעירים (18-24), 61% בקרב בני 24-34, כ-50% בגילים 35-54, וכ-40% בקרב בנות ובני +55.

עוד עולה מהסקר כי 27% ויתרו על רכישת רכב, 26% ויתרו על מצרכי מזון או מוצרי יסוד אחרים, ו-21% ויתרו על רכישת מוצרים בני קיימא (מקרר, מכונת כביסה וכו'). עוד נציין כי 14% ויתרו על רכישת דירה ו-12% ויתרו על הוצאה בתחום החינוך או הבריאות (תרשים 21).

עם זאת, שיעור המוותרים על מצרכי מזון או מוצרי יסוד אחרים בקרב האוכלוסיות החלשות גבוה יותר. 42% מקרב בעלי הכנסה נמוכה מ־5,000 ש"ח בחודש למשק בית, ו-30% מקרב בעלי הכנסה נמוכה מ־10,000 ש"ח בחודש דיווחו כי ויתרו על רכישת מצרכי מזון או מוצרי יסוד.

תרשים 21

האם הייתה בעת האחרונה הוצאה שויתרת עליה? (אפשר לסמן יותר מתשובה אחת) (ב-%)

דפנה אכירס־ניצן היא מנהלת המרכז לממשל וכלכלה במכון הישראלי לדמוקרטיה. מובילה מטעם המכון ויחד עם הממשלה את פרויקט ההיערכות למשבר האקלים. לפני כן כיהנה במשך למעלה משני עשורים במגוון תפקידי מחקר וייעוץ כלכלי אסטרטגי בהתאחדות התעשיינים. בכלל זה ניהול אגף המחקר הכלכלי של ההתאחדות וייעוץ כלכלי שוטף לארגוני הגג של המגזר העסקי ונשיאיו. מכהנת כדירקטורית חיצונית בחברות בשוק ההון.

נדב פורת הירש הוא עוזר מחקר בתוכנית "רפורמות בשוק עבודה", במרכז לממשל וכלכלה שבמכון הישראלי לדמוקרטיה. סטודנט לתואר שני מחקרי בכלכלה באוניברסיטה העברית בירושלים.

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

www.idi.org.il

